

"ולוי זרעו הושיבו ישיבה במצרים". (תנחומא ויגש) "אפילו במצרים היו קובעים מדרש, והחזיקו בצוואת אביהם שציווה שלא יבטלו קריאת התורה". (ש"ך עה"ת)

במצרים מנהג פשוט להוציא ספר תורה למתפללים שאיחרו ולא שמעו הקריאה, אפילו שלש פעמים, וקוראים בו בתיבה כדרכו, אפילו שעומדים שם מהמתפללים הראשונים.

"כנסת הגדולה" כתב: "לא ראיתי ולא שמעתי מנהג זה". וכתב החיד"א: "ועין רואה ואוזן שומעת מנהג זה!" (ברכ"י ס"ט ד)

לא יפטירו שניים ההפטרה, וגוערים במי שמסייע למפטיר בקריאת ההפטרה, ד'תרי קלי לא משתמעו'.

ואותם המסייעים וקוראים בקול רם, וטוענים שעושים כן כדי שלא יתבייש המפטיר, שאינו יודע לקרוא, ולכסות כליתו... ידעו נאמנה כי עזרתם הבל, והם מביישים את עצמם, שהרי אם באמת המפטיר לא יודע לקרות את ההפטרה הרי ברכותיו לבטלה, והציבור לא יצאו ידי חובת ההפטרה.

אדרבה, עדיף שהוא יקרא לבדו, ומעתה המפטיר הזה ישים אל לבו שאין מי עוזר לו ביום השבת בקריאה, כך ילך אצל חכם וילמדנו, ואם הוא לא בר הכי, הלא מעצמו יבין לא לגלות חרפתו בקהל, ויתן ההפטרה לאיש נבון וחכם, שיקרנה לעילוי נשמת הורי בעל המפטיר.

(נהר מצרים - הל' ההפטרה כ"ג)

יעקב אבינו לימד בניו כולם, והבדיל את לוי ומינהו ראש, והושיבו בישיבה ללמד דרך ה' ולשמור מצוות אברהם, וציווה את בניו שלא יפקסו מבני לוי ממונה אחר ממונה, שלא ישתכח הלימוד. (רמב"ם הל' ע"ז א' ג')

"האיש הירא את דבר ה'". (ט"ז)

המנהג פשוט במצרים שכל תפילה שאחריה עושים נישואין, או ברית מילה אין נופלים אפיים באותה התפילה.

אכן אם כמנהג שנתחדש עתה לדאבון לב שעושים המילה בבית לפנות ערב, אזי בשחרית נופלים אפיים, שהרי אין למילה שום שייכות עם תפילת שחרית. (נהר מצרים" הל' נפילת אפיים א')

המנהג הזה הכאיב את לבבי, ונלאנו להחזיר עטרה ליושנה למול בבוקר. הן אמת כי באים בטענות שיש בהם כדי תפיסה, שעשיית המילה בבוקר תעלה להם בדמים מרובים.

בהיות שמנהג מוזר וקדום פה במצרים, שהבאים לשמוע את ברכת המילה בבוקר, בביתו של אבי התינוק, יושבים אחר כך לסעוד את סעודת הברית אפילו בלי שהזמינו אותם, אנשים ונשים... ולא כל אדם יש ביכולתו לעמוד בזה.

אכן האישי הירא את דבר ה' לא יחוש לזה, שאינו מחוייב למלאות בטנם של אחרים, ולהפסיד בגללם מצוות זריזות.

ומי יתן שהקהל יסכימו לבטל מנהג סעודת הבוקר הזאת, ורק יספקו לבאים מיני מתיקה ומגדנות ודי. ואם ירצה יערוך שולחן אחר כך לפני קרוביו ואוהביו.

"ושני חיי לוי שבע ושלושים ומאת שנה". (ו"ט"ו) "להודיע כמה הם ימי השעבוד - דכל זמן שהיה לוי בחיים לא נשתעבדו ישראל, ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי". (מדרש הגדול)

"ועבדום" - אלו ימי השעבוד, "ועינו אותם" - אלו ימי העינוי. כשמת לוי התחיל השעבוד, וכשנולדה מרים החל העינוי. (גר"א)

כמה שנים ארך שעבוד מצרים?

בני ישראל ירדו למצרים בשנת 2238, לוי היה אז בן 43, לוי נולד בשנת 2195 ונפטר בשנת 2332 - הרי 94 שנים היה לוי במצרים. בני ישראל היו במצרים 210 שנים כמנין 'רדו' עד שנת 2448. הוצא מהם 94 = הרי לנו 116 שנות שעבוד! ("סדר עלום רבה" ועוד)

ואילו "סדר הדורות" כתב: לוי חי במצרים 93 שנים ונפטר בשנת 2331 ומאז החל השעבוד = הרי לנו 117 שנות שעבוד! ("ב"א של"א)

"ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה בדברם אל פרעה". (י"ד) ב"תרגום יונתן" כתב: לוי ראה את משה ואהרן גואלי ישראל. ותמוה, כידוע משה נולד בשנת 130 לגלות מצרים, הרי שבין מיתת לוי ללידת משה עברו 36 שנים!! וצריך עיון. (ו"ט"ז פ"י יונתן)

מה היה שמה של אשת לוי?

ב"ספר הישר" הביא כי שמה עדינה בת יובב. ומדרש כת"י הביא ששמה ענת. ו"הדר זקנים" כתב כי שמה היה אותה. (במדבר כ"ז"ט)

"ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה". (ו"כ) יוכבד היתה דודתו מן האב. (סנהדרין נח) תמהו בעלי התוס': הרי אסור לאדם לישא את דודתו?! ... 'ולפי שנולד מדודתו של אביו, לא נכתב כרת בספר ויקרא בערוות דודתו, מפני כבודו'. (ועיין הזקוני ו'נפש החיים" ועוד)

וכיצד היתה דודתו של עמרם? לוי סבו נשא שתי נשים, מן האחת הוליד את קהת אבי עמרם, ומן השניה הוליד את יוכבד, נמצאת יוכבד אחותו של קהת מן האב. (מדרש "שכל טוב")

וכן ביאר המלבי"ם, ללוי היו שתי נשים ... והשניה "אותה" אם יוכבד, וכדברי הפסוק: "ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי אשר ילדה אותה ללוי", שהיא אישה אחרת, כך יוכבד לא היתה דודתו של עמרם מן האם, שאסורה לבן נח. לכן יכל עמרם לישא את דודתו. (ב"א) שקודם מתן תורה היתה מותרת. (ירושלמי יבמות י"א ב')

מפני מה חזר הכתוב ומנה בפרשת וארא את ראובן, שמעון ולוי? תשובות רבות בדבר מציונו במדרשים ובמפרשים

● שבט ראובן, שמעון ולוי שמרו יחוסיהם במצרים. (רבי יהודה שהש"ר ד' ז') כל השבטים היו כשרים, רק ראובן, שמעון ולוי הקפידו ביותר שלא לישא אלא בת מיוחסים ות"ח. ("אמרי ישראל")

● כל השבטים עבדו עבודה זרה במצרים, חוץ מראובן, שמעון ולוי, לפיכך זכו להמנות לעצמם. (רבי נחמיה - שהש"ר שם, מדה"ג)

● ראובן, שמעון ולוי נהגו שררה במצרים. כיצד? מת ראובן ניתנה שררה לשמעון, מת שמעון ניתנה שררה ללוי. (רבנן שם) שהיו ראשים ומלכים במצרים בזמן השעבוד. (מדרש הגלוי) לכן לא היו המצרים משתעבדים בהם, מפני שנהגו שררה. ("ידי משה")

● לפי שקיבלו תוכחת אביהם, זכו להתייחס בצד משה ואהרן. (במדב"ר ג') שלשה שבטים אלו שגינה אותם יעקב בעת צוואתו ייחסם עתה הכתוב, להודיע שחשובים הם. (רשב"ם עפ"י המכילתא)

● לא הוצרך לייחס אלא את משה ואהרן, וכדי שלא להטיל קנאה בין שבט לוי לשאר השבטים לא התחיל ממנו אלא משבט ראובן, שהוא הבכור. (שכ"ט-רש"י ועיין שפ"ח ורמב"ן)

חידה: מי מנכדי לוי לא הזכירו בפרשת השבוע ובתורה? ארבעת בני חברון: יריה, אמריה, יחזאל ויקמעם. (דה"א א' כ"ג י"ט) יעויין בראשונים מפני מה לא הזכירם.

מכת האופים

בעניין אפיית הפת בתנור של גוי, מכה זו ישנה במצרים, שאין בה אופה ישראל כלל. ויש לעשות כדברי הרדב"ז שכתב שמנהג מצרים, שילך השמש בבוקר ויסיק היסק ראשון של התנור.

אכן השתנו הזמנים והישוב גדל ויש תנורים רבים ואי אפשר שיסיק את כולם. ובפרט שמבעירי התנורים ישנים בחנותם וקמים בחצות הלילה להסיק תנוריהם. לכן השמש עובר ומשליך קיסם בכל תנור ברחוב היהודים ותו לא. ("נהר מצרים" הל' מאכ"א י"ב)

ובזמננו תיקון זה נתקלקל, כי הועיל בזמן שהיהודים היו גרים יחד. אכן העיר גדלה והתרחבה, ורוב הקהל יצאו לגור בשכונות החדשות והמרחקים גדולים, ואי אפשר לעבור ברגל כי אם בעגלה או בעגלות האלקטריק, ולא שייך שהשמש יוכל לעבור להשליך הקיסם בטרם יאפו בעלי הבתים את פיתם. (שם י"ג)

מכת טריפות

מנהג פשוט פה לבדוק הריאה בבדיקת פנים וחוף ... ומה גם שבמצרים מצוי בבהמות סוגי טריפות שונים משאר מקומות, שהבהמות אוכלות גרעיני תמר בעודם לחים, ומאכילתם הן ניזוקות פעמים קרובות כאשר הורה הניסיון. וכן בשל החום הבוהר כאש, שאין גשם כל עיתות השנה... (שם הל' טריפות א')

אזהרה גדולה לכל מורה צדק

כאשר מגיעה לפניו שאלה על תרנגול שיש בו שבר - בטרם יחרוץ משפטו, תהיינה עיניו פקוחות לחקור על התרנגול הוא אם הוא נבילה, שאולי שחט אותו המשרת הגוי בידו, כאשר קרה פעמים אין מספר, מסיבות שונות: שהמשרת רוצה להרויח את דמי השחיטה, או שבית השחיטה רחוק, וכדי לא להטריח עצמו שוחטו בידו ומורט את נוצותיו בשוק.

ולפעמים המשרת קונה קבוצת תרנגולים בשוק, ובתוכם נמצא טריפה, והמשרת לא שם לבו לכך, וכשמביאו לפני השוחט, בודקו, וכשמוצאו שהוא טריפה מחזיר לו, והמשרת פוחד מאדונו, לכן שוחטו בידו להסתיר פשיעתו. וכיצא בזה מתועבות המשרתים הרשעים האלה, יעקר שמם מן העולם.

הגם שהשוחטים מוזהרים למסור פיתקה חתומה בה כתוב מספר העופות ששחט, אך מה זה יועיל אם הנשים המצריות אינן נזהרות בהשגחת כשרות ביתם כראוי, ומניחות הכל ביד הטבחים והמשרתים. ויש שאינן נכנסות למטבח לחקור על הנעשה שם, ורק לעת האוכל יגיעו...

כך המשרתים בראותם שאין דורש ומבקש מידם את פיתקת השוחטים, עושים מעשיהם הרעים ומאכילים אדוניהם טריפות! על כן כאשר מגיע לפניו תרנגול עם שבר, לא יתכן ששוחט מומחה ומנוסה לא ירגיש בזה, ועליו לחקור ולדרוש מי השוחט. והיה אם יתברר שהשוחט שגג ושחט, אז יחרוץ משפט השבר על פי הדין והתורה, אחרי שהוכיח את השוחט על שגגתו!

ואם לא ימצא השוחט, אז ודאי המשרת הרשע שחט בסכינו, והרי זה נבילה, ולמה לו להטריח עצמו בבדיקת העצם ההרוס אחרי שכל הענין שבור והרוס...

וישמע חכם ויוסף לקח, להיות עיניו פתוחות על הדבר הזה, אשר המכשול מצוי, ועליו לרדוף אחרי הרע ולבערו, ולא לתת יד לפושעים החטאים האלה, בהכשירו את התרנגול או להטריפו, בלתי דרישה וחקירה כאמור! (שם הל' טריפות ל"ט)

"סביבת היאור" ... במצרים בה כל הכובסות גויות טוב להזהר שלא תכבס הגויה את הטלית קטן, כאזהרת מהריק"ש, ועל הרוב הטליתות נשחתים בזה, כי היא מכבסת ומרתיחה אותם עם הלבנים, וחוטאי הציצית שהם מצמר מתכווצים, ולרוב נחתכים תחת ידם, כי הכובסות לא ידעו מהם... (שם הל' ציצית ה' ועיין רמ"א א"ח כ"א ג' שאסר זאת: "שלא יהיו מצוות בזויות עליו!")

"ויעשו גם הם ... בלהטיהם" - הלכות כשפים כהלכות שבת, יש מהם בסקילה, יש מהם פטור אבל אסור ויש מהם מותר. (אביי - סנהדרין ס"ז)

רבינו הרמב"ם הכחיש את מציאות השדים, הכישוף, קמיעות ולחשים: "ודברים האלו כולם שקר וכזב הם... ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן..." (פיה"מ ע"ז פ"ד, הל' ע"ז י"א כ"א)

ותמיהה גדולה היא בעיני, הלא בתורה הקדושה מפורסם ענין חרטומי מצרים, ומה שעשו בלטיהם ובלהטיהם! ("נשמת חיים")

כתב בעל ה"מנחת אלעזר": והרי רבינו מכחיש המציאות, הלא חז"ל בכל הש"ס והמדרשים מלאים בזה, וחכמי ישראל לדורותיהם השיגו עליו, והרעיש עליו הגר"א, וידועים ענייני התרפים והשעיר, אם כך איך יכחיש הרמב"ם כל אלו?!

ויש לתרץ: ברור שהרמב"ם ידע מכל זה, אלא שבמדינתו במצרים היו אדוקים בכשפים והרע לבו הטהור על זה, ובחכמתו עשה כעין עבירה לשמה, להציל את ישראל מעוונות הכישוף. הנה ידוע שכוחות אלו הם למאמינים בהם, ולא שגמגמרים על עצמם כוחות אלו, אך למי שלא מאמינים בהם לא יועילו.

על כן ידע הרמב"ם שאם היה כותב הלכה כפשוטה, להזהיר על הכישוף באיסורי תורה וסקילה - "יודע צדיק נפש בהמתו" כי לא ישמעו לו, ובפרט במצרים שהיא מקור הכשפים בעולם, והיו אומרים למה לנו להמנע מזה בשביל איסורי תורה, הלא הכשפים יראו לנו איך להצליח, הלא הכשפים ירפאו אותנו.

על כן המציא הרמב"ם ברוב חכמתו וצדקתו עצה עמוקה ולימד את העם שלא להאמין בהם כלל, ולהחזיקם להבל, רעות רוח ושגעון, וכיון שלא יאמינו בהם, אז ממילא לא יועילו, ויהיה נקל להם להפרד מהם, דכיון שיראו שאין בהם תועלת יפרשו מהם! ("דברי תורה" ועיין י"ד קע"ט והאריכו בזה)

"תודה לקל שמצרים כיום היא עיר נקיה, אין לנו שום מנהגים תפלים, הזיות ולא אמונות שווא, אשר ראיתי ושמעתי במדינות שונות, מנהגים נבערים ושפלים אשר נשתרבבו לאחינו בני ישראל ממדינות שונות..."

כגון מה שמקפידים שחתן תוך ארבעים לחתונתו לא יראה פני ילד קטן... ואם יראהו, יכריחוהו לשתות מהמים שרחצו בהם את פני הילד שראה, ותובעים אותו לדין אם לא ירצה לשתות... וכן כלה עם יולדת לא יתראו...

וכן ראיתי במערב שהכלה בלילה הראשון לחופתה לא תאכל ולא תשתה מים, וחייבת להביא עמה בקבוק מים מבית אביה. וכן יש ערים בארצות אפריקה שבליל ראש חודש ניסן וחג הפסח אסור להכניס אורח הביתה, ומפחדים מזה פחד מוות, כאשר קרה לי, והוכרתי ללון בבית הכנסת יחיד. ולולי שה' הקרה לפני איש בן עיר אחרת שדר שם, כמעט הייתי בכל רע. וכן בערי המערב יש להם מנהגים הזויים ובפרט בבית היולדת, מנהגים אשר לא שיערום אבותינו:

אחד מהם, סגירת הדלת בבית היולדת. אין איש מבני הבית ומשכניהם שבאו להיות ערים כל הלילה יכול לצאת החוצה, ואפילו לעשות צרכיו, עד אור הבוקר... צא וחשוב מה צרה היתה שם לאיש נצרך לנקביו, והחדר קטן ומלא בקהל רב...

ויש עוד מנהגים רבים שאם באתי לכותבם יהיו לספר שלם מהבל הבלים... ואשרי איש אשר תמצא ידו לבער אחר אמונות השווא והניחושים הללו, כי חרפה היא לעם הקודש שהתפארו ב"לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" להיות הדברים האלה שוררים בתוכם". ("נהר מצרים" - הל' ניוחש וכישוף ד')

המנהג פשוט פה ליטול ידיו ממשרת גוי, כדעת מרן, ולא חששו למחמיר בנטילה מגוי, יען שכל המשרתים והמשרתות הם מבני הנכר, כושים או כנענים, ומן הנמנע למצוא משרת יהודי ואולי אחד מאלף, וכאשר הדבר לא אפשרי אנו לא מחמירים.

אמנם, בנטילת ידים של שחרית נזהרים בזה, כי איך אפשר ליטול מגוי כדי להעביר רוח רעה והרוח רעה משמשת אותו?! ואם החמירו בישראל עצמו שלא ליטול ממי שלא נטל ידיו, קל וחומר שלא ליטול מגוי. (שם הל' נטי"ב)